

Honzík, Jiří

Setkání se slovy Zdenky Bergrové

Slavica litteraria. 2013, vol. 16, iss. 1-2, pp. 220-222

ISBN 978-80-210-6526-0

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/129132>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

картами и прочими иллюстрациями, усиливающими впечатление от прочитанного.

Анна Стеценко

SETKÁNÍ SE SLOVY ZDENKY BERGROVÉ

Bergrová, Zdenka: *Potkávám slova*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2012. 118 s. ISBN 978-80-7405-158-6.

Zdenka Bergrová se do širšího povědomí české kulturní veřejnosti zapsala především svými překlady poezie. Nejvíce poezie ruské a ukrajinské, event. běloruské: Někrasova, Ševčenko, Puškina, Lermontova, Kupaly, Jesenina, Pasternaka, ale také Kjučelbekera, Brjusova, Ščipačeva, Pidsuchy, Hončarenka, Tušnovové a řady dalších. Občas zabrousila i do neazbuckých sfér, k Baudelaireovi, Verlainovi, Hugovi, Goethovi, letmo si sáhla na Shakespearovy sonety, na německy psané básně mladého Máchy, na laštinu Ondry Lysohorského. Nevyhýbala se ani próze (Dostojevskij, Korolenko, Gorkij, Kuprin, Lermontov, Senkovskij) ani divadelním hrám (Ostrovskij a opět Lermontov). Nemluvě o málem čtyřicítce veršovaných i neveršovaných titulů dětské literatury překládaných zdaleka nejen z ruštiny.

Ve stínu takto rozsáhlých – a v případě Někrasova unikátních – překladatelských aktivit zůstávaly a dodnes zůstávají její ostatní aktivity. A to nejen ty publicistické, komentátorsko-editorské, rozhlasové, divadelní, pohádkářské a povídkářské. Platí to i o těchto básnických, ačkoliv tady dosáhla výsledků, jež v její celoživotní bibliografii zaujímají nepřehlédnutelné místo: čtrnáct sbírek veršů a kolem sto šedesáti básní mimo sbírky. Jenomže na rozdíl od Bergrové překladatelky cizí poezie, která se plně prosadila už na přelomu čtyřicátých a padesátých let, Bergrová původní česká básnička nic podobného nikdy nezažila a ke čtenářům se prodírala mnohem déle a svízelněji. Verše sice psala od raného protektorátního mládí (jednu básničku jí v Mladé frontě otiskli hned po válce v červenci 1945), uveřejňovat je však začala teprve na prahu čtyřicítky roku 1962. Poté svou veršovou produkci publikovala celkem pravidelně, jenomže takřka výlučně na stránkách dobových periodik či příležitostných tiscích jako novoročenky, katalogy výstav, divadelní programy apod.

Jistou změnu znamenala až sametová revoluce roku 1989, neboť během polistopadového dvacetiletí ke dvěma předchozím sbírkám (jedné v sešitové podobě, jedné v podobě knižní) konečně přibyl větší počet dalších. Konkrétně dvanáct, přičemž u jedenácti šlo o sice nikoliv vázané, pouze brožované, leč pohledné a většinou pět archů čítající knížky; ta zbývající zabrala celou pravidelnou literární přílohu kulturního obytideníku Tvar. Všechny je typograficky opečovával

a přílehlými ilustracemi doprovodil manžel Bergrové Věroslav, dvě se nadto objevily v zrcadlovém česko-esperantském vydání. Jinak ovšem musela Bergrová, přesněji: manželé Bergrovi museli v souvislosti se svými knihami i ve svobodných poměrech ustavičně překonávat všemožné těžkosti a tahanice nedostatkem financí a obtížným hledáním vhodných tiskáren a nakladatelů počínaje a liknavou, špatně fungující distribucí a mizivou vstřícností většiny knihkupců konče.

Už proto nelze než přivítat, že ústeckoorlické nakladatelství Oftis v roce 2012 vydalo obsáhlejší výbor z básnické tvorby Zdenky Bergrové. Jmenuje se *Potkávám slova*, má včetně výtvarného doprovodu 118 stran a zahrnuje celkem 92 básní, z toho 14 epigramů. Na základě většiny básniřčiných sbírek jej uspořádal její prasynovec Jan Stuchlík, který mu také předeslal stručný úvod, v němž nás seznamuje se svým pohledem na pratetinu osobnost, především na její poezii.

Tu nám pak nepředvádí v mechanicky chronologickém pořádku od začátečnických pokusů po plody životního finále, nýbrž účinněji: v promyšleně odvíjeném sledu několika volných tematicko-problémových, event. tematicko-pocitových celků. Zprvu mírně převažují osobně vyznavačsky exponované básně, v nichž se Bergrová profiluje jako výrazná, vůči ostatnímu světu ostražitě vyhraněná individualita, jež o sobě prohlašuje: „Jdu dál jak toužím, jdu jak chci“, neváhá nás ujišťovat: „Peru se s práním špinavých charakterů“. Záhy však se k takto kategorickým sebe prezentacím přidružují verše, z nichž je patrná opravdová láska k dětem včetně dojemných návratů do vlastního dětství („ten údiv, když jsme byli děti / je pořád ještě, pořád v nás“), silná náklonnost k volné přírodě včetně bojovně ekologických postojů a nostalgie po časech, kdy „nebyla auta“, hluboký vztah k městu Praze, zejména k rodnému Vyšehradu („Náhorní plochá výšina / pod náspem katakomby tají, / tma do nich kruhem zaklíná / bloudění tajemnými kraji...“), obdobně obdivný vztah k významným postavám a dílům českého i světového umění (Němcová, Havlíček, Čapek, Hašek, Schikaneder, Mahler, Chopin, Orten, Jesenin, Puškin). Právě tak se tu setkáváme s úvahami na téma člověk a Bůh, člověk a vesmír, člověk a lidstvo, s odporem vůči každému, zejména válečnému násilí (viz zděšení nad štěpící se Jugoslávií, kde „pravoslavní, katolíci, mohamedáni ... domov si boří navzájem“), s projevy nevole nad tím, že co svět světem stojí „praxe a ideje odporují si“, jakož i s rozhořčeným glosováním faktu, že v dnešním Česku „po době ochočených tygrů / co ovládali igru, / objevili se nej nej nej, / co ovládají neférplej“.

Stuchlíkova antologie vůbec jasně dokládá, že Bergrová ve svém básnickém usilování zabírala do značné šíře i hloubky, pouštěla se nejrůznějšími cestami a volila nejrůznější postupy. Díky tomu má na svém kontě jak metafyzicky meditativní a občansky angažovanou poezii včetně politicky adresných epigramů tak poezii, kterou nelze charakterizovat jinak než jako čistou lyriku. Básně jako Chci, velmi chci ..., Chléb, láska a žárlivost, Potkávám slova..., Rozpínání vesmíru, Od války k tvému narození..., Sedmero převratů, Nároky krouží dokolečka...

a hodně jim podobných tedy svědčí především o její přemýšlivosti a vážné lidské odpovědnosti. O tom, jak Bergrové prospívalo, když se naprosto uvolnila, otevřela obyčejnému životu, dala průchod svým intimním citům, spontánní hravosti a málem surrealistickému fantazijnímu rozletu, zas zřetelně vypovídají básně jako *Let'te, let'te ptačí noty...*, *Motýli kvetou...*, *Nezapadnu sněhem...*, *Průsvity*, zejména *Čtyřlístek*, *Až umřu...*, *Zimní večer ve městě*, *Rusalka*, která oněměla..., *Tesklivě mámivá a podmanivá...*, *Železná neděle*, *Kdyby byl havran modrý...*, *Je klášter Na Františku...* a koneckonců i posmutněle humorná otázka závěrečného epigramu celé antologie „*Motýl je z housenky / ozdoba vzduchu / ale co z dívky / zůstalo pro staruchu?*“ Přitom všechny (nebo aspoň téměř všechny) básně v antologii potvrzují jedno: Bergrová práci na svých verších brala co nejodpovědněji, básnické řemeslo v souvislosti s nimi ovládala dobře, prokázala nemalý slovesný um a zřejmě i vzhledem ke své mnohaleté překladatelské zkušenosti disponovala bohatě diferencovaným rejstříkem verzifikačních prostředků a forem.

Však také výbor Potkávám slova podává proporcčně vyvážený průřez celým původním básnickým dílem Zdenky Bergrové, s patřičnou empatií a nadhledem prostředkuje dnešním čtenářům plastickou představu o jeho postavení jak v rámci jejího úhrnného literárního odkazu tak v české poezii druhé poloviny minulého století a prvního decenia století našeho. Nepřehlédnutelně mu prospívá, zvyšuje jeho atraktivitu a prestiž vše, čím se na něm podílel básniččin životní druh akademický malíř Věroslav Bergr. Spolu s celkovou typografickou úpravou a obálkou šlo o dvě samostatné kresby a sedmnáct kreseb vybraných z ilustrací, jimiž (jak o tom byla již řeč) pravidelně doprovázel její jednotlivé sbírky. Citlivě podanými pražskými vedutami, záběry motýlů, koní, ptáků, květin či vzhůru k nebi se vzpínajícího plavce vzdává hold básnickému umění své roku 2008 zesnulé ženy, děkuje jí za desetiletí společného života a plodné spolupráce, za dvě informativní monografie, jež o něm jako výtvarníkovi uspořádala, i za verše, jejichž adresátem byl on. Dejme tomu za pětiverší: „*Mám něco pro tebe- / čtyřlístek, úsměv, / hádku, / takovou, která nezebe, / a štulec na památku.*“

Jiří Honzík

NA HRANICI LITERÁRNÍ HISTORIE

Baláž, A.: *Prehovor, Ezechiel. Príbeh Jána Lajčiaka*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2012. 358 s. ISBN 978-80-8119-057-5.

Psát o románu v literárněvědném časopise je zcela výjimečné. Právě této výjimky využíváme, neboť Balážův „román faktu“ je současně vědeckým badáním sui generis v duchu ruského badatelského románu (roman-issledovanie), který kdysi vyzkoušel Boris Bursov (1905–1997) v práci o Dostojev-